

Fredrikke

Organ for FoU-publikasjoner - Høgskolen i Nesna

Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten

Rapport fra seminar i Hattfjelldal 25. – 26.januar 2007

Marius Meisfjord Jøsevold (red.)

Sitji Jarnge
Samisk kultursenter

Gaske-Nørjen Saemienskivle
Sameskolen for Midt-Norge

Pris kr. 75,-
ISBN 978-82-7569-167-3
ISSN 1501-6889

2007, nr. 12

HØGSKOLEN I NESNA

Om Fredrikke Tønder Olsen (1856-1931)

Fredrikke Tønder Olsen ble født på handelsstedet Kopardal, beliggende i nåværende Dønna kommune. Det berettes at Fredrikke tidlig viste sin begavelse gjennom stor interesse for tegning, malerkunst og litteratur. Hva angår det siste leste hun allerede som ung jente "Amtmannens døtre".

Kildene forteller at Fredrikke levde et fascinerende og spennende liv til tross for sine handikap som svaksynt og tunghørt. Hun måtte avbryte sin karriere som gravørlærling fordi synet sviktet. Fredrikke hadde som motto: "Er du halt, er du lam, har du vilje kjem du fram." Fredrikke Tønder Olsen skaffet seg agentur som forsikringsagent, og var faktisk den første nordiske, kvinnelige forsikringsagent. Fredrikke ble kjent som en dyktig agent som gjorde et utmerket arbeid, men etter 7 år måtte hun slutte siden synet sviktet helt.

Fredrikke oppdaget fort behovet for visergutter, og startet Norges første viserguttbyrå. Hun var kjent som en dyktig og framtidsrettet bedriftsleder, der hun viste stor omsorg for sine ansatte. Blant annet innførte hun som den første bedrift i Norge vinterferie for sine ansatte.

Samtidig var hun ei aktiv kvinnesakskvinne. Hun stilte gratis leseværelse for kvinner, inspirerte dem til utdanning og hjalp dem med litteratur. Blant hennes andre meritter i kvinnesaken kan nevnes at hun opprettet et legat på kr. 30 000,- for kvinner; var æresmedlem i kvinnesaksforeningen i mange år; var med på å starte kvinnesaksbladet "Norges kvinder" som hun senere regelmessig støttet økonomisk.

Etter sin død ble hun hedret av Norges fremste kvinnesakskvinner. Blant annet er det reist en bauta over henne på Vår Frelses Gravlund i Oslo. Fredrikke Tønder Olsen regnes som ei særpreget og aktiv kvinne, viljesterk, målbevisst, opptatt av rettferdighet og likhet mellom kjønnene.

Svein Laumann

Innhold

Innhold	1
Program	2
Velkommen v/daglig leder ved Sijti Jarnge, Harald Balto.....	3
Innlegg v/ statssekretær Berit Oskal Eira, Arbeids- og inkluderingsdepartementet	5
Samisk ressursbruk på Helgeland – Sigbjørn Dunfjeld	10
Særlige samiske normer og verdier? : lavvoen som metafor og som redskap v/ førstelektor Jan Erik Henriksen.....	19
Samiske namn på vegskilt på Helgeland? v/ Ole Gunnar Leirvaag (Rana Sameforening).....	33
Deltakerliste	40

Program

Torsdag 25. januar

12.00: Lunsj

13.00: Velkommen v/ Daglig leder Harald Balto, Sijti Jarnge

Del 1: Ny kunnskap om samisk språk og kultur

13.10: Statssekretær Berit Oskal Eira

13.30: Stipendiat Sigbjørn Dunfjeld

14.00: Lisa Dunfjeld-Aagård

14.30: Kaffe

15.00: Førstelektor Jan Erik Henriksen, Høgskolen i Finnmark

16.00: Pause

Del 2: Mat og Matkultur i et samisk perspektiv

16.15: Etablerer og kulturformidler Ragnhild Sparrok Larsen

18.30: Festmiddag. Toastmaster Kjell Øksendal

Kulturelle innslag

Fredag 26. januar

08.00: Frokost

Del 3: Skilting på samisk i sørsamisk område

09.00: Ole Gunnar Leirvaag, leder Rana Sameforening

09.30: Paneldebatt. Ordførerne i Rana, Hemnes, Grane, Hattfjelldal, Vefsn og Storumans kommune er invitert som deltakere. Åpent for bidrag også fra publikum.

10.45: Kaffe

Del 4: Samisk ressursutnyttelse før og nå

11.00: Jarle Jonassen, Sametinget

11.30: Arctic Rein og Vilt v/ John Anders Lifjell, Om etablering og drift av egen bedrift

12.00: Tärna Vilt v/ Anna Brunned

12.30: Oppsummering og vel hjem ved seminarleder Anne Severinsen

13.00: Lunsj

Velkommen v/daglig leder ved Sijti Jarnge, Harald Balto

Statssekretær, sametingsrådsmedlem, ordførere, forelesere og konferansedeltakere velkommen til Sijti Jarnge, sidaenes midtpunkt, samesamfunnets midtpunkt.

Vi er en liten arbeidsplass og til tider er kan det være stille her. Det er derfor viktig for oss at vi har slike konferanser. Det blir mer folksomt. Ideer blir utklekket og vi får utvidet vår horisont, samtidig med at konferansedeltakere får innblikk i hva holder på med og blir kjent med våre lokaliteter. Vi arrangerer denne konferansen for fjerde gang i samarbeid med Høgskolen i Nesna, Sameskolen i Hattfjelldal, Sameskolen i Tärnaby og Møsjøen videregående skole.

Temaet på denne konferansen er "styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten". I år har vi fokus på 4 temaer:

- Ny kunnskap om samisk språk og kultur.
- Samisk ressursutnyttelse
- Skilting på samisk
- Matkultur i et samisk perspektiv

Når jeg nå har ordet ønsker jeg å introdusere noe vi egentlig har hatt på gang lenge. Jeg begynte i 1997 her på senteret som prosjektleder for noe som het "Sørsamisk ressurscenter". Dette varte til 99. Nå introduserer vi:

"Sijti Jarnge som sørsamisk kompetansesenter"

Målet er:

Fremme samisk kultur og næringsutvikling gjennom kompetanseheving

Hvorfor Sijti Jarnge/ Samisk Kultursenter:

- 1 - Språkkurs- Dette har vi holdt på med nesten årvisst siden 1997. Sijti Jarnge har vært ansvarlig for bearbeiding av Davvin kursene til sørsamisk, "Saemesth amma". Disse er nå ferdig trykket, bortsett fra grammatikkboka. Nå kan vi bruke "Saemesth amma" som kurslitteratur. Da har vi kontrollert progresjon i språkkursene. Vi har også holdt sørsamisk I og sørsamisk II, (grunnfag i sørsamisk). Høgskolen i Nesna har vært faglig ansvarlig, men Sijti Jarnge har koordinert og vært ansvarlig for gjennomføringen.

2 - Bygningsvern. I løpet av den tiden Sijti Jarngé har eksistert har vi restaurert over 20 bygninger.

Vår kompetanse innen bygningsvern har vi blant annet oppnådd ved at Sijti Jarngé sommeren og høsten 1999 i lag med Riksantikvaren holdt kurs i bygningsvern og lafting. Vi hadde Anders Haslestad fra Riksantikvaren som kursansvarlig.

3 - Diehtie/Duodji - Samisk kunsthantverk . Nede i kjelleren har vi rom for hard- og myksløyd. Vi har bl. a. utstyr for å holde kurs i sølvbearbeiding.

Det er også utstyr for trearbeid, horn og beinarbeid og skinnbearbeiding.

4 - Sørsamisk kompetansebibliotek - Neste uke setter vi i gang skisseprosjekt for utbygging av sørsamisk kompetansebibliotek.

- i tillegg til at biblioteket, skal det inneholde auditorium med bl.a. av-utstyr for videokonferanse overføringer, slik at det muliggjør å få forelesninger fra høyskoler og universiteter.

- studieceller

- lesesal m.m.

- lokalt arkiv

Dermed er det muligheter for studenter å ta studiene sine her.

Jeg skal ikke si så mye om programmet, men si at vi har vært så heldige at vi har fått Anne Severinsen til å lede seminaret.

Festmiddagen blir på Sameskolen klokken 18.30 i kveld. Toastmaster Kjell Øksendal

Ord for dagen! Denne hadde jeg med i fjor også, men ettersom tiden går blir denne mer og mer aktuell!

Jeg er veldig glad for å være her. Men la oss se sannheten i øynene; i min alder er man glad for å være hvor som helst!

Da vil jeg atter en gang ønske alle velkommen og lykke til med konferansen!

Innlegg v/ statssekretær Berit Oskal Eira, Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Buorre beaivi!

Først må jeg beklage at jeg må holde dette innlegget på norsk fordi jeg ikke behersker sørsamisk.

Jeg vil takke for invitasjonen til å delta på dette seminaret. Jeg skulle vært her i fjor, men kunne dessverre ikke komme på grunn av en flystreik. Derfor er jeg ekstra glad for å stå her nå.

De tema som skal tas opp her på Sijte Jarngje er viktige for oss samer. Seminar som dette er fine samlingssteder og møteplasser for det samiske fellesskapet. Det er nyttig at folk som er interessert i disse spørsmålene kan komme sammen og diskutere.

Denne første delen omhandler språk og identitet. For meg betyr språket svært mye, både for min kulturelle identitet og i dagliglivet.

Vi vet at det samiske språket har vært undertrykt i flere områder og at flere samer derfor ikke har fått dette med seg fra oppveksten. Jeg mener at det spesielt i disse områdene er svært viktig å få revitalisert det samiske språket.

Regjeringen har som målsetting å opprettholde sørsamisk som et levende språk. Det arbeidet som er nedlagt i forhold til sørsamisk opplæring ved hjemmeskolen her i Hattfjelldal, ved Elgå oppvekstsenter og rørosområdet er av stor betydning i denne sammenheng.

Jeg vil trekke fram samarbeidsavtalene mellom Sametinget og fylkeskommunene i det sørsamiske området. Dette er et viktig verktøy for å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. I avtalen har Sametinget, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark forpliktet seg til å ta et aktivt medansvar for bevaring og utvikling av sørsamisk kultur og samfunn.

Snåsa kommune har søkt om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Regjeringen har ikke behandlet søknaden ennå. Jeg vil likevel si at jeg synes det er bra at Snåsa har tatt dette skrittet, og slik viser vilje til å prioritere og verne det sør-samiske språket.

Vi lever i et langstrakt land med store avstander, og vi samer har ofte våre næringer og vårt kontaktnett på tvers av landegrenser. Dette får selvsagt spesielle utfordringer for følelsen av tilhørighet både til et land, en region og kulturelt fellesskap.

For revitalisering av sørsamisk språk og for kulturen og identiteten er det av stor betydning at det samarbeides på tvers av landegrensene, både i forhold til undervisningsopplegg og kulturaktiviteter.

I denne sammenhengen har de samiske kultursentrene, slik som Sijti Jarngje og Saemien Sijte, en stor betydning som motorer i det sørsamiske kulturarbeidet. Også Statsråden er opptatt av å gi den sørsamiske kulturen utviklingsmuligheter og vi vil i denne sammenheng arbeide målrettet for at Saemien Sijte skal bygges ut i løpet av stortingsperioden.

I tillegg til at kultursentrene vil være viktige for språket og kulturen, vil de også kunne være kraftsentere for næringsutviklingen i de samiske områdene. Harald Baltos visjoner om et sørsamisk kompetansesenter er et viktig arbeid i denne sammenheng.

Regjeringen arbeider nå med et verdiskapingsprogram for næringskombinasjoner i samiske strøk. Vi ønsker å satse på næringstilpasninger som er sentrale for samisk kultur, og gi bedre muligheter for utmarksnæringer, reiseliv og duodji, gjerne i kombinasjon med andre virksomheter. Vi har så mye spennende næringsutviklings muligheter på grunnlag av både kulturen og naturen i våre områder.

Et eksempel på et slikt godt prosjekt som vi merker oss er "Byrkje kjøtt" her i Hattfjelldal. Ragnhild Sparrok Larsen og hennes mann viderefører reinkjøtt fra egen reindrift og produktene selges i forretninger og til spisesteder. Dette er en god måte å formidle og levendegjøre sørsamisk tradisjoner og som jeg gleder meg til å høre nærmere om her på seminaret.

I Regjeringens nordområdestrategi går det fram at vi skal ta vårt særskilte ansvar for urfolks rettigheter. Regjeringen vil bidra til samiske institusjoners kapasitets- og kunnskapsoppbygging og mener det er viktig å legge til rette for at disse institusjonene kan delta aktivt i internasjonalt arbeid.

Flere samiske institusjoner har inngått et urfolknettverk for nordområdene som skal koordineres av Árran. Jeg vet at både Sijte Jarngje og Saemien Sijte er invitert til å inngå i dette nettverket og håper de slutter seg til.

Urfolknettverket vil være spesielt viktig for kompetanseproduksjon og kompetanseutvikling for samer og urfolk. Det vil være et stort forskningsbehov for å møte de utfordringer utviklingen i nordområdene og klimaendringene vil skape for samer og urfolk, både næringsmessig og samfunnsmessig. Et samarbeid mellom de samiske institusjonene vil gi styrke og muligheter til å møte disse store utfordringene.

I forbindelse med forskning vil jeg gjerne nevne det nye programmet for samisk forskning fra Norges forskningsråd som nå er på høring i departementene. Det foreløpige programutkastet er godt gjennomarbeidet og gir oversikt over samiske forskningsbehov og prioritering av sentrale forskningstemaer.

Det går her frem at det fortsatt skal rekrutteres flere samer til forskningen og at det skal stimuleres til anvendelse av samisk språk i forskningen. Det er særlig gledelig at det i programsatsingen er fremhevet at dette også gjelder forskning som berører sørsamiske språk.

For å styrke samarbeid mellom samer og over landegrensene tror jeg IT og kommunikasjonsteknologi er to nøkkelord. Både språkopplæring og skoleundervisning kan gjøres via internett, og informasjonsflyten gjør det enklere å samarbeide. Stortinget og Regjeringen følger med på resultater av denne typen opplæringskanaler, og vi er opptatt av gode opplæringsarenaer for sørsamisk i hele området fra Hattfjelldal til Elgå.

Jeg vil gjerne nevne at flere departement og Statsministerens kontor nå har samiskspråklig informasjon på sine internettsider. Det er i hovedsak publisert på nordsamisk, men Regjeringen vil også bruke både lulesamisk og sørsamisk. Jeg vil også trekke frem internett som en god arena til å spre informasjon, også om sørsamisk kultur og institusjoner.

I morgen skal det holdes en sesjon om skilting på samisk i sørsamisk område. Jeg har erfaring med skilting fra Troms, der dette tidligere var konfliktskyt og et hett tema. I dag er det blitt mer vanlig med skilting og det vekker ikke lengre så store reaksjoner.

Jeg har stor tro på synliggjøring av samisk språk gjennom skilt og tror dette er et viktig tiltak for å styrke den samiske identiteten og fellesskapsfølelsen.

Til sist vil jeg trekke fram Ofelas-prosjektet vårt, der samisk ungdom viser vei og benyttes som kunnskapsspredere og gjør det samiske synlig. Prosjektet startet opp i 2004 og har vist seg å være utrolig vellykket. Veiviserne har besøkt skoler og foreninger over hele landet og har slik kommet i direkte kontakt og dialog med ikke-samisk ungdom på deres hverdagsarenaer.

Årets veivisere har bl.a. lagt ut det samiske alfabet på internett med lydfiler og med små eksempler på setninger på både nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Da Statsråden for noen uker siden besøkte en skole i Oslo fikk også han lære seg det samiske alfabetet av veiviserne våre. Prosjektet viser hvordan man kan nå ut med positiv informasjon om samisk kultur gjennom menneskelig kontakt. Faktisk har det ført til så stor etterspørsel at prosjektet har bedt om mer penger til å reise ut, særlig til grunnskolen.

Dette bringer meg tilbake til slike møteplasser som dette seminaret. Jeg ser nå frem til å være her i disse to dagene.

Vi har nå påbegynt arbeidet med en stortingsmelding om samepolitikken som vi planlegger å legge fram for stortinget høsten 2007. Meldingen vil konkretisere og synliggjøre denne regjeringens samepolitikk og vil løfte fram viktige saker og satsinger på det samiske området.

I den forbindelse ønsker vi dialog og innspill fra ulike samiske miljøer om hva vi bør vektlegge i dette arbeidet. Jeg vil utfordre dere til å komme med konkrete innspill i løpet av våren til hva vi bør vektlegge i de sørsamiske områdene.

Jeg har tro på at dette seminaret kan bringe mange nyttige innlegg og debatter som jeg kan ta med meg i det videre arbeidet både med meldingen og i mitt daglige virke i regjeringsapparatet.

Takk for oppmerksomheten og lykke til!

Samisk ressursbruk på Helgeland – Sigbjørn Dunfjeld

I forbindelse med mitt prosjekt i Børgefjell som kort går ut på å beskrive samisk ressursbruk på Helgeland i et fjellandskap og hvordan det har påvirket det biologiske mangfoldet i landskapet, har jeg foretatt både kulturhistoriske og botaniske undersøkelser i Børgefjell-området. Jeg har derfor etter hvert fått en del kunnskap om den samiske bruken av dette området.

I dette foredraget har jeg tenkt å si noe om samisk ressursbruk generelt på Helgeland og etter hvert konsentrere dette til Børgefjell-området og konkretisere dette med bilder og kart for å visualisere hva den samiske bruken i dette fjellandskapet har medført av spor, både biologiske og kulturelle spor.

Da jeg startet dette prosjektet var det ikke foretatt noen systematiske undersøkelser eller registreringer for å kartlegge den samiske historien i Børgefjell-området og hvilke spor den samiske bruken har etterlatt seg i landskapet.

Med basis av den kunnskapen som er videreført fra tidligere generasjoner, vet en imidlertid at den samiske historien og tilstedeværelse i dette området er av svært gammel dato. Hvor gammel vet vi ennå ikke, fordi ingen fram til nå har foretatt noen C14-dateringer fra registrerte boplasser eller pollenanalyser fra de gamle melkeplassene, buhtjeme-aevjieh. De dateringene som finnes, er på svensk side, fra Remdalen og Hamtjern. Slike dateringer har heller ikke inngått i mitt prosjekt.

På grunn av at dette området er et viktig og sentralt område i en reinnomadisk ressursøkonomi, har flere grupper brukt områdene. Dette har naturlig nok skapt konflikter. Dessuten lå området strategisk til i forbindelse med svenskekongens økonomiske og territoriale strategier på 1600-tallet og ikke minst grenseforhandlingene mellom Danmark-Norge og Sverige i 1740-årene. Det finnes derfor noe eldre skriftlig kildemateriale. Av forskningsbasert materiale har vi Vorren (1986) med Reindrift og nomadisme i Helgeland hvor han beskriver Susendal-samenes flyttveier og arealbruk i begynnelsen av 1900-tallet. Westerdahl (1986) beskriver i Samer nolaskogs svenske samers flyttinger vestover og opp mot Børgefjell med Tiplingen og Tjukkelområdet..

På 1940/40-tallet var en tsjekkisk statsborger med navnet Václav Marek i Susendalen. Han fant interesse for den samiske befolkningen. Med sine intervju både med samer og etterkommere av de første bureiserne i dalen, har han nedtegnet et meget verdifullt tidsbilde av den samiske historien i området.

Vitneforklaringer om reinbeitning i søndre Helgeland innhentet av Jens Bull i 1911 er offentlige vitneavhør. Her finnes informasjon om både de norske og svenske samenes bruk av nordlige del av Børgefjell i siste halvdel av 1800-tallet.

Av de eldre skriftlige kildene er major Schnitlers eksaminasjonsprotokoller av stor verdi. Da Schnitler på 1740-tallet foretok sine grenseeksaminasjoner i forkant av de forestående grenseforhandlingene mellom Danmark-Norge og Sverige for å kartlegge hvor riksgrensen mellom Norge og Sverige skulle legges, var samene sentrale informanter. I Schnitlers protokoller er det intervju med flere navngitte samer om blant annet deres bruksområde, flyttemønster og ikke minst naboenes bruk av landet. Disse intervjuene og Schnitlers kommentarer er for ettertiden blitt et meget verdifullt materiale for senere forskning om samisk bosetting og areal- og ressursbruk.

På sin reise langs kjølen kom han sørfra og fortsatte nordover. Om samene i Namdalen på den sørlige delen av Børgefjell, skriver han følgende:

”I de sørligste områdene og ”Nommedalens Fogderier hen til det store Børgefjeld i Nord imod Nordland, ere Lapfinnerne ved Grændsernes Examination, befunden, at være mest privative Norske, og forblive næsten heele Aaret igjennem i Norge.

Disse have nu i gammel Tid af den Kongelige Norske Foged taget Fæsteseddel paa disse Norske Fieledleier”.

Samene i Namdalen flytter ifølge Schnitler, liten grad til de svenske skogsområdene om vinteren og betalte altså festeavgift eller bygselsavgift til fogden for de landområdene som familien eller gruppen (sijte) brukte og som de i flere generasjoner hevdet rettigheter til.

Videre skriver han:

”Naar man fra Tronhiems Amt kommer Nord i Nordlands Amt, har det med Lapfinnerne en anden Beskaffenhed.”

På Helgeland kunne han på basis av informasjoner innhentet av blant annet av misjonens menn, inndele den samiske befolkningen i 4 grupper. Disse var svenske østsamer, norske bygdelapper, bue eller sjøsamere og norske fjell-samer.

De svenske østsamene benyttet de norske fjellene om sommeren og var i de svenske skogene om vinteren.

I motsetning til samene i Namdalen var samene på Helgeland like mye avhengige av de svenske skogsområdene om vinteren som de svenske samene.

Denne inndelingen er sannsynligvis gjort med bakgrunn i den informasjon og kunnskap misjonærene og kirkens menn var i stand til å skaffe fram om disse gruppenes økologiske tilpasning og ressursbruk, områdetilhørighet og ikke minst - sosiale relasjoner.

Schnitlers svenske østsamer og norske fjellsamer hadde en reindriftnomadisk ressursøkonomi. Begge samegruppene vekslet mellom det å være på beite om vinteren på svensk side i de svenske skogsområdene i Åsele lappmark og enkelte så langt ned som til kystområdene ved Bottenviken, og om sommeren i fjellområdene på norsk side.

Bygdelappene eller bygdesamene ble beskrevet tidligere å ha vært svenske østlapper som hadde tapt sin rein og blitt utarmet og flyttet til Norge og blitt værende her. Noen hadde tatt seg arbeid hos bøndene og kunne nesten anses som husmenn, mens andre farter omkring. Fra andre kilder vet en at bygdesamene også kunne ha noen rein til bevoktning hos fjellsamene og i perioder utføre arbeid for fjellsamene. Giftemål mellom de to gruppene kunne også skje.

Sjøfinnene eller sjøsamene var bofaste og drev sine gårder og ”fiskerier” som andre nordmenn. På basis av sin ressurstilpasning ble de beskrevet nesten som nordmenn, men de ”holdt på sitt språk og giftet seg aller helst ikke utenom sin ætt eller folkeslag” som det ble sagt.

En 5. samegruppe som verken kirka med misjonærene og Schnitler identifiserte, men som sannsynligvis også eksisterte på denne tiden, er samer med en kystnær samisk reindriftnomadisk økonomi. Ut over Vorrens beskrivelse fra 1964 fra Rana/Nesna området er den kystnære reindriften på Helgeland lite beskrevet.

Samene med en reindriftsnomadisk ressurstilpasning til kyst og kystnære områder, ble sannsynligvis av flere årsaker, ikke identifisert og registrert av major Schnitler og kirkas utsendte menn på 1700-tallet. En årsak som det er nærliggende å tenke seg, er at disse samene var lite interessante i det å markere grenser i forbindelse med de nært forestående grenseforhandlingene med Sverige. En annen naturlig årsak er at de sannsynligvis var vanskelige å finne og få registrert i dette vanskelig tilgjengelige landskapet og topografiske og økologiske varierte landskapet. En tredje mulighet er at de med sine forholdsvis korte flyttinger og tilnærmet bofasthet, av Schnitler ble definert som bygdelapper eller svenske østlapper og som forhåpentligvis ville forvinne over til svensk side av kjølen igjen etter kort tid.

Ennå vet vi forholdsvis lite om den kystsamiske bosettingen og ressurstilpasningen. Det er derfor viktig at mer forskningsfokus blir rettet mot den kystsamiske historien i det sørsamiske området. Jeg tror den vil bringe fram ny kunnskap om samisk bosetting og ressursbruk.

Rundt 1740 var det på Helgeland dvs Rana og Vefsn, til sammen 102 samefamilier som hadde reindrift som hovednæring (Vorren 1986). I Vefsn, som den gang også omfattet Hattfjelldal, var det i følge Schnitler 58 familier med reindrift som hovednæring. Av disse betalte 38 familier skatt bare til Norge og 20 familier både til Norge og Sverige.

Mens samene i Namdalen betalte avgift til den norske fogden, betalte samene i Vefsn bygselsavgift til en privat jordeier.

Saken var den at i 1666 ble kronens jordegods på Helgeland med tilliggende inntektskilder solgt til en privatmann, Joachim Irgens, hvor retten til lappeskatten fulgte med. På Schnitlers tid på 1740-tallet, var Schwerdrup-familien forpakter av en del av Helgelandsgodset og hvor retten til lappskatten fulgte med. I 1717 begynte madam Sverdrup å byggle bort beiteområder til samene. Lappskatten var opprinnelig en personskatt, men ved denne innførselen med bygselavgift, ble lappskatten omgjort til en leieavgift av beiteland.

Personlig har jeg lenge gått og undret meg over at samene på denne tiden gikk med en slik ordning, altså å betale en avgift for bruken av et landareal som de i flere generasjoner hadde tradisjon for å bruke.

Den mest naturlige forklaringen ligger nok i de sosiale og samfunnsmessige endringene som skjedde i løpet av 1700 og første halvdel av 1800-tallet med økt press fra en

jordbrukskoloniserende befolkning på svensk side og etter hvert også på norsk side. Før 1820 var for eksempel Susendal befolket utelukkende av samer. Videre førte en utvikling med større reinflokker og annen driftsform til uro blant den samiske befolkningen og økte konflikter. (Hansen&Olsen 2004)

Dette bidro til et økt behov for å trygge sine rettigheter og ressursgrunnlag. Slik som Lars Ivar Hansen (1989) beskriver det ble bygselstradisjonen en måte å trygge tilgangen til land- og beiteressursene.

Bygselsordningen ble akseptert både av bondebefolkningen og den samiske. Den hadde dessuten likheter med skattelandsinstituttet på svensk side. Bygselordningen hadde dermed en stabiliserende effekt.

Som naturlig er ble den enkeltes bygselland og dens utbredelse bestemmende for hvilke områder vi i dag må forholde oss til når vi skal studere landet og den samiske ressursbruken i dette området.

Den 27. august i 1892 avholdt ”Lappekommissionen for Nordland Amt ” møte på gården Åsli i Susendalen.

Tilstede var kommisjonens faste medlemmer, lensmann og 19 av bygdens beboere.

Der ble det fortalt:

- For ca 50 Aar siden var Beitestrækningerne tilbyggede af norske Lapper helt fra Nordre Trondhjems Amts Grændse, langs Rigsgrændsen til ”Skalmodalselven” eller ”Storvefsnelven”
- Omkring Tiplingerne havde Nils Nilsen (”Rig-Nils”) og østenfor ham hen til Grændsen Lars Johnsen Stinnerbom Byxel, medens Strækningen langs Grændsen til ”Skalmodalselven” var byxlet af Thomas Klemetsen Susendalsfjeld og den østlige Del af Borgfjeld fra ”Simskaret” til Grublandselven var byxlet af Sjur Paalsen og John Paalsen.
- I den Tid kom enkelte svenske Lapper i den varmeste Sommertid over Grændsen og beitede sine Ren, især omkring Tiplingerne, men kun, naar dertil havde erholdt Tilladelse hos de norske Lapper, hvorhos de til dels ydede direkte Vederlag herfor, dels gav Gjængjæld, når de norske Lapper i Vintertiden besøgte Sverige. Til dels

kunde dette ovenomhandlede Vederlag ogsaa indregnes i Betaling for Skjøtsel af de norske Lappers Ren i Sverige i Vintertiden.

- For 4 à 5 Aar siden har imidlertid de svenske Lapper ophørt at flytte paa den norske Side, mens deres Ren, uhindret søger in i Distriktet fra tidlig om Vaaren til ud på Høsten og der volder stor Skade paa den jordbrugende Befolknings Eiendom.

Denne beskrivelsen var situasjonen for områdene nord for Tiplingvassdraget med Susendalen og nord til Skardmodalselven rundt 1850 og mot slutten av 1800-tallet, både med hensyn til bygselområdene og de konfliktene som utviklet seg med jordbruksbefolkningen i Susendalen.

Spor etter samisk ressursbruk. Kulturminner.

Hvilke spor finnes etter samisk ressursbruk i Børgefjell. I og med at jeg vanligvis har tatt utgangspunkt i områder med antropogen vegetasjon, altså vegetasjon som er kulturpåvirket etter samisk reinnomadisk bruk, er kulturminnene for det meste i fra den såkalte intensive reindriftens tidsepoke. I det sørsamiske området spenner denne formen for ressursbruk over en lang tidsperiode, for enkelte områder sannsynligvis fra ca. 1000 e.kr (Aronsson 2005) og fram til 1940/50-årene (Vorren 1986), mens den i andre områder tok slutt i siste halvdel av 1800-tallet.

Mine registreringer omfatter ca 180 registreringer fra prosjektområdet. Og omfatter biologiske og faste samiske kulturminner som melkeplasser/buhtjemeaevjeh, gøøth-sijjeh, låavtgåeth-sijjeh, aerniesijjeh, boernh, (ulike typer), lekeplasser mfl.

Beitelandskapet har fått stor fokus lenger i Europa og etter hvert i forbindelse med gjenvokningsproblematikk av seterlandskapet i Midt-Norge. Grunnen til dette er at bufe på beite er en gammel form for ressursutnyttelse, opp til flere tusen år i enkelte områder. Dette har medført at beitelandskapet har fått en sammensetning av planter, dyr, sopp og insekter som spesielt er tilpasset disse miljøene. Når endret dyrehold og beitebruk har gjort beitelandskapet overflødig, gror disse igjen og flere arter har fått sitt økologiske miljø endret og står i fare for å bli utkonkurrert av andre arter som er mer tilpasset dette nye miljøet. Flere av de artene som har tilpasset seg dette beitelandskapet er med andre ord truede arter og står i fare for å forsvinne (Olsson 1996)

I det samiske beitelandskapet eller kulturlandskapet har vi en tilsvarende situasjon. Under den intensive reindriftens periode, som i det sørsamiske området kan ha vart i ca 800 år, har den samiske bruken av landet skapt områder med gras og urtevegetasjon, såkalte semi-naturlige biologiske samfunn. På områder som jevnlig blir forstyrret ved at jorddekket blir opptråkket og gjødslet av rein får en miljøer som tiltrekkes av ulike grasarter og urter. Enkelte av disse har sin hovedutbredelse i låglandet.

Biologer og botanikere som er ukjent med denne ressursbruken definerer slike gras og urteenger som naturlig engvegetasjon og registrerer dem ikke som antropogen vegetasjon og spor etter samisk bruk.

Men på grunn av at den gamle samiske driftsformen har tatt slutt og er gått over til en mer ekstensiv reindriftsform med store flokker hvor behovet for de gamle melkeplassene er borte, er mange av de gamle melkeplassene og boplassene i stor grad blitt forlatt med den følgen at disse gror igjen av krattvegetasjon og innvandles av den omkringliggende vegetasjonen. Vårt samiske kulturlandskap og de mange variasjonene av det, er i ferd med å forsvinne før vi har greid å skaffe oss kunnskap om det.

Som avslutning vil jeg si: Den sørsamiske reinnomadismen har vært preget av en ressursøkonomi basert på flere ressurser hvor rein har vært en av flere ressurser. Jakt, fangst og fiske har til dels vært like viktige. Men fordi at melking av rein var en arbeidsintensiv så dominerende aktivitet i sommerhalvåret både for å produsere ost og viktig i husholdningen, har dette skapt et landskap som i høyeste grad er preget av menneskelig aktivitet.

På grunn av at denne samiske ressursøkonomien og bruken av landskapet har endret seg, fra en intensiv reindriftsform til en ekstensiv, er mange elementer i det samiske kulturlandskapet i ferd med å forsvinne. Det er i ferd med å forsvinne før vi greier å beskrive hvordan dette landskapet biologisk og det kulturelle innholdet i det. Med de klimaendringene vi i dag kan registrere, vil de biologiske sporene snart være borte. Det haster derfor å få mer forskning og at vi alle må gjøre en innsats for å dokumentere det vi er i stand til å av samiske kulturspor.

Litteratur

- Andersen, O. 2004 Hva kan teltboplassene fortelle om reindriftens oppkomst? Samisk forhistorie. Rapport fra konferanse i Lakselv 5.-6. september 2002. Varanger Samiske Museums skrifter.
- Aronsson, K-Å 2005 Arkeologiska och paleoecologiska undersökningar av renskötarboplatser. Fra villreinjakt til reindrift. Skriftserie 1.s 109-123. Àrran lulesamisk senter.
- Bull, J. 1912. Vidneforklaringer om Reinbeitning i søndre Helgeland. Kristiania.
- Dunfjeld, S. 1995. Sijdurrie. Áarjelh-saemieh/Samer i sør. – Árbok 4. pp. 111-126.
- Dunfjeld-Aagård, L. 2005. Sørsamiske kystområder. Hovedfagsoppgave i arkeologi. Universitetet i Tromsø
- Hansen, L. I., 1989. Hvilken betydning fikk de dansk-norske og svenske lokalundersøkelser for utformingen av Codicillen? Diedut. (1) s. 23-61. Sámi Instituhtta.
- Hansen, L.I.& B.Olsen. 2004. Samenes historie fram til 1750. Cappelens Akademiske Forlag.
- Hermanstrand, H. 2005. Sørsamisk samfunn i endring. Hovredfagsoppgave i historie. NTNU
- Indberetning 1892 Indberetning fra den kongelige Resolution af 6te August 1892 til Undersøgelse af Lappeforholdene i Nordlands Amt anordnede Kommission.
- Kalstad, J-A 1982 Kystsamisk reindrift. Ottar 1982:4. Tromsø Museum.
- Marek, V. 1992 Samene i Susendalen. Mosjøen.
- Olsson, G.A. 1996 Urörd vildmark eller fjällets kulturlandskap – biodiversitetsproblematikk i norska fjällområden. I A.E. Langaas (red) Innfalsvinkler på biodoversitet. SMU-Rapport nr 6/96.
- Westerdahl, C.1986. Samer nolaskogs. CEWE-Førlaget, Bjästa.
- Vorren, Ø. 1964. Reindeer nomadism in the Island Region of Helgeland. Studia Ethnographica Upsaliensis. Vol 2. Uppsala
- 1986 Reindrift og nomadisme i Helgeland, bind 1 og 2, Novus forlag. Oslo

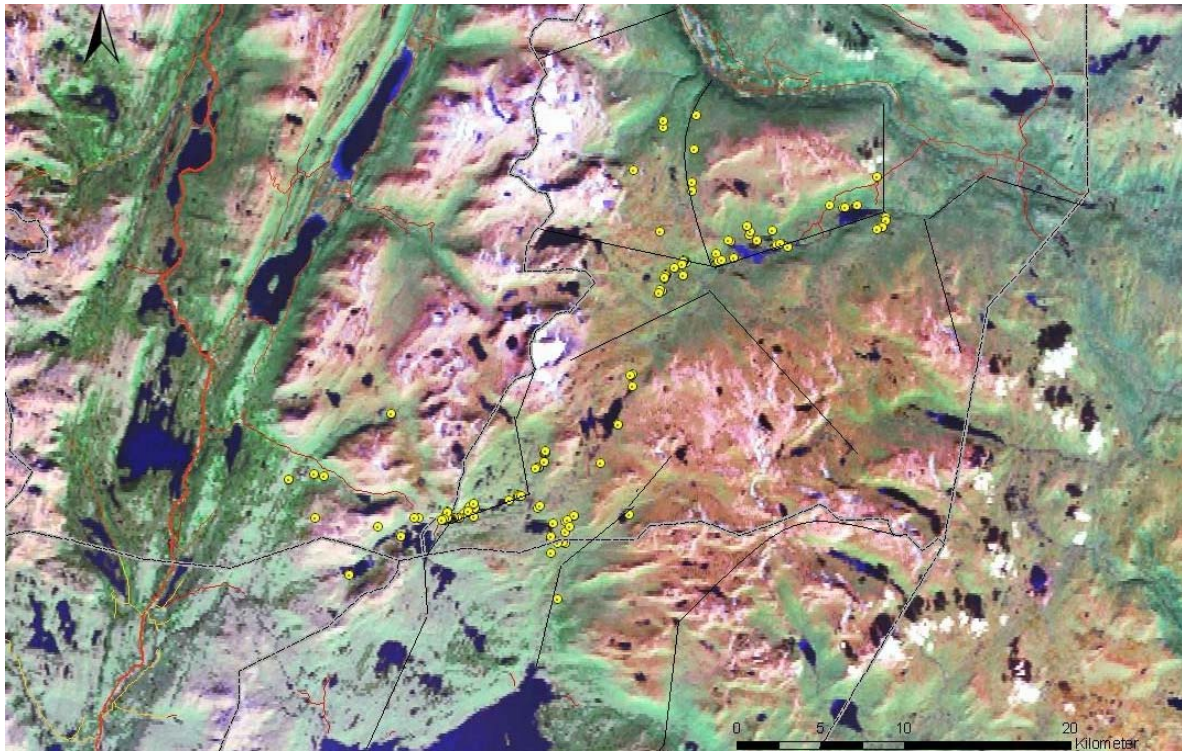

Fig.1. Fordeling av kulturspor i prosjektområdet registret under prosjektet.

Særlige samiske normer og verdier? : lavvoen som metafor og som redskap v/ førstelektor Jan Erik Henriksen

Høgskolen i Finnmark, email: janerik@hifm.no

Bures , buorit olbmot. Bures Sijti Jarnge ja bures Arrborte.

Gihtu bovdejumis ja gihtu go ollejin deike . Mun bivddan lobi ja sáván ahte mun ja mi buohkat dábbe oazžut ráfálaš ja miellagiddevaš doalluid.

God dag, godt folk. God dag, Sijti Jarnge og god dag Hattfjelldal.

Takk for invitasjonen og takk for at jeg nådde frem. Jeg ber om lov og ønsker at jeg og alle her får en fredelig og interessant opphold her.

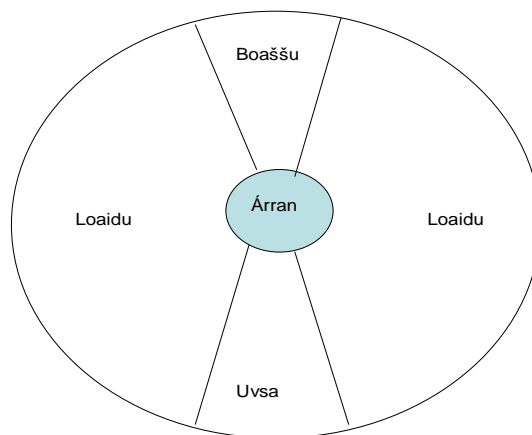
Mitt navn er Jan Erik Henriksen. Jeg tok min sosionomutdanning og arbeidet et år i det lulesamiske området, arbeidet deretter 6 år som sosialsjef i Kautokeino og sitter nå i refleksjonsavstand som forsker og lærer på sosialarbeiderutdanningen ved Høgskolen i Finnmark. Jeg har hovedfag i sosialt arbeid der jeg skrev om siida og verddeforholdet (Henriksen 1993) Det samiske og det nettverksmessige er også fokus i mitt pågående doktorgradsarbeide. Jeg er sjøsame fra Nesseby, gift inn i en reindriftssiida i øst Finnmark og har 2 voksne barn. Jeg mener å inneha forholdsvis gode kunnskaper om hele det samiske samfunnet med unntak av det sørsamiske.

Jeg er ikke kommet hit som en nordsamisk misjonær for å fortelle dere hva samiske verdier og normer er. Mitt utgangspunkt er å videreformidle noen verdier og normer som folk i en del nordsamiske områder har svart meg på mitt spørsmål om hva de oppfatter som typisk samisk. Eksempelvis er dette med å hilse på og ta farvel med steder man kommer til og presentere seg og sin slektstilhørighet to samiske verdier som jeg prøver å etterleve. De to foregående foredragene handlet om landskapsmessige kulturminner, mitt utgangspunkt er kanskje mer de sosiale kulturminnene eller kulturlandskapene. Dette er hverdagskunnskap og det Bourdieu (1984) kaller for habitus. En praksis som vi alle har, men som vi sjeldent

reflekterer over, doksa jfr Bourdieu. Slik sett er dette mer tradisjonskunnskap enn ny kunnskap som seminartittelen viser til. Det nye er vel mer at jeg forsøker å tilrettelegge for en systematisk refleksjon gjennom et nettverksdiagram basert på de 5 grunndelene i en lavvo (Henriksen 1999)

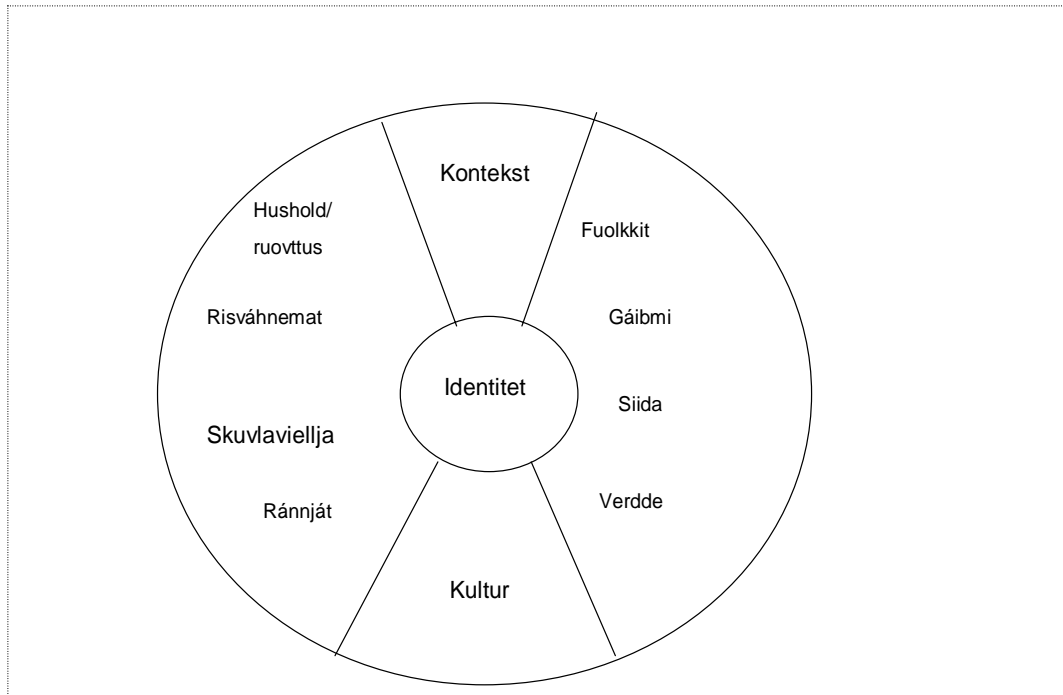
Presentasjon 1.

Bli med på en lavvotur:

I sentrum av lavvoen har vi ildstedet eller på samisk árrán. Inngangspartiet kalles uvsa og her ligger brenslet lett tilgjengelig for å føres inn i bålet. Lavvoen skulle tradisjonelt settes opp slik at det hellige området boaššu lå mot nord. Her skal det ikke være mennesker og dyr, men her er oppbevaringsstedet for det kollektvie utstyret som for eksempel matkiste, kokeutstyr etc. Loaiduområdene på hver side er forbeholdt mennesker og dyr. På den viktigste plassen til venstre for boaššu og nært árrán har husmora eller mer riktig lavvomora sin plass. Gjestene holdt til nærmest døra. Ikke bokstavlig, men metaforisk kan man tenke seg at man plasserer individet i árrán . Bålet er en metafor for sosialiseringen. Normalt vil det være lavvomora som tenner på bålet, altså utøver primærsosialiseringen, men alle i lavvoen vil kunne bidra til at bålet brenner jevnt og godt og avgir den varme som er nødvendig.

**En tur må selvsagt ha minst en fortelling:
Lavvoen som en metafore;**

Jeg kommer heller ikke til å snakke om de 9 ulike samiske slektsformene som jeg har plassert i loaiduområdet og som i ulik grad vil være de viktigste betydningsfulle andre for den sosialisering og identitetsutvikling som skjer i árrán. Man kan kalle dette for den samiske storfamilien. I et nettverksdiagram vil brukeren kunne plote inn sine betydningsfulle andre. Bronfenbrenner bruker begrepet mikrosystem. Jeg har kategorisert disse slektsformene i tradisjonell slekt knytta til hushold og konsanguint (blodmessig) slekt. Jeg har plassert husholdet på den viktigste plassen i lavvoen ut fra en forståelse av at husholdet for de fleste av oss vil være den mest signifikante andre. Dernest kommer det jeg kaller for rituellet slektskap gjennom gáibmi, fadderskap og konfirmasjonssøken (skuvlaviellja,-oabba), så reindriftsnæringsmessig slektskap gjennom siida og verdde og til sist tar jeg med naboen som geografisk slektskap. Kommunikasjon mellom de ulike aktørene eller mikrosystemene kaller Bronfenbrenner for mesosystem.

Jeg har innledningsvis påpekt viktigheten av konteksten, altså finne ut hvor vi er og trekk ved lokalsamfunnet som indirekte har betydning for identitetsforvaltningen. Bronfenbrenner (1979) kaller dette for eksosystem. Boaššuoområdet i lavvoen gir anledning til denne type refleksjon. Tida tillater ikke å gå inn på dette området.

Presentasjon 3:

Boassu- :

Trekk ved lokalsamfunnet som indirekte har betydning for sosialisering og kulturforvaltning. Eks næring, religion, geografi, klima, demografiske forhold etc (Ekso-systemet til Bronfenbrenner (1979))

Bålet i árrán er en metafor for individets sosialisering. De aller fleste foreldre vil jo det beste for sine barn og vil ha en del mål for denne identitetsutviklingen som ikke så enkelt å konkretisere. I min bruk av lavvodiagrammet etterspør jeg variablene navn, kjønn, alder og bosted i árrán. I tillegg etterspør jeg også dette med etnisk identitet.

Etnisitet er et vanskelig begrep, men begrepet er svært viktig for hele det samiske bosetningsområdet. Det er ulike måter og forstå begrepet på, jfr presentasjon nr 4.

Jeg går ikke nærmere inn på de ulike perspektivene, men det viktige er det finnes flere måter å forstå dette på og at den ene måten ikke nødvendigvis er mer riktig enn den andre.

Árran – etnisitet og identitet

Etnisitet som folk

Etnisitet som slekt

Etnisitet som kultur

Essens – konstruksjon:

Som noe inni folk – mellom folk

Primordialistisk – instrumentell

Etnisitetsspendling

Situasjonsbestemt etnisitet

Nå: dekonstruksjon – konstruksjon?

Mitt hovedfokus i dag tar utgangspunkt i uvsa, området i lavvoen og det brenslet som ligger der klar til å føres inn i bålet. Som vi alle vet, gir ulik brensel ulik grad av røyk. Fyrer man med lyng eller våt ved, så gir det mye røyk. Røyken kan forstås som en metafor for etnisitet. De viktigste og mest synlige uttrykk for samisk etnisitet er samisk språk, kofta og joiken. Da vil det sannsynligvis være sammenfall mellom den selvskevne etniske identiteten som same og den etniske identitet omgivelsenes tilskriver en. Men der er jo også andre verdier og normer som mange oppfatter som samiske selv om de ikke er så synlige.

Som oppdragere og kulturarbeidere er det derfor viktig å kunne reflektere og forøke å konkretisere de verdier og normer som ligger til grunn for vår identitet, også den etniske identiteten. A. M. Klausen (1979) definerer kultur som de verdier og normer vi overtar fra foregående generasjon og som vi ønsker å overføre til neste generasjon. Hvert brensel i uvsa utgjør en slik verdi eller norm som mål for vår identitetsforvaltning. Jeg har i mitt feltarbeid i nordsamiske områder vært opptatt av den etniske delidentiteten og utfordret informanter til å navngi det som de oppfatter som typisk samisk. I det pågående analysearbeidet mitt tar jeg sikte på å systematisere og kategorisere disse utsagnene samt å kommentere disse med egne og andres oppfatninger. Jeg kan ikke si at noe er sant eller at noe uttrykker fordommer eller skal anses for å eksotifisere det samiske. Jeg videre formidler en del av disse verdiene som vi

vanligvis ikke tenker så mye over. Vurderingen overlates til dere som tilhørere, men respons fra dere er viktig for mitt analysearbeid.

Presentasjon 5:

Uvsa:Kultur som overføring av verdier og normer(Klausen):

Personlighet-/struktur

- SELVSTENDIGHET
- FARGEGLAD
- FORHOLDET TIL NATUR
- TRO PÅ SKJEBNE/FOLKETRO
- TRO PÅ ALTERNATIV BEH.

Noen korte merknader til disse. Selvstendighet knyttes av mange til et mål i samisk barneoppdragelse(Balto1997) Når det gjelder dette med fargeglad, så er det jo bare å ta en titt på kofta. Fargene kommer også til uttrykk i mange hus. Med erfaringer fra andre arktiske områder kan dette knyttes til en natur som store deler av året er svart-hvit. Der jeg famlet meg frem gjennom en plutselig snøstorm i Nuuk, Grønland, erfarte jeg også den praktiske nytten av den knallfiolette fargen på sykehuset. De fleste trekker frem forholdet til naturen som noe typisk samisk. Både næringsmessig og i urfolksdimensjonen ligger det en slik forståelse. Troen på skjebnen finner man ofte igjen og dette knyttes ofte til dette med toren på de underjordiske og sjamanisme og alternativ behandling.

Presentasjon 6:

- **DET Å HILSE PÅ OG TA FARVEL MED STEDER**
- **GJESTEN HAR ANSVAR**
- **SORGBESØK**
- **FORHOLDET TIL TID**
- **FORHOLDET TIL DØD**
- **REINDRIFT SOM SYMBOLNÆRING**

I innledningen nevnte jeg dette med å hilse på og be om lov til å være der når man kommer til et sted. Det er alltid noen der fra før, selv om man ikke ser de. Likeledes tar man farvel på en ordentlig måte når man drar fra stedet.

Den samiske halvtimen er jo et begrep som går igjen og som vanligvis forstås som at det er ”lov” å komme en halvtime for sent. Det vites også om samene som sier til nordmannen som fløyter og vil forbi; at dersom han har det så travelt, hvorfor startet han ikke i går. Begrepet tida kommer, den går ikke, oppfattes også av mange som noe typisk samisk. En mulig forklaring på dette vil være at man innenfor reindriften som den viktigste samiske næringen og utmarksnæringer har vært mer opptatt av den sykliske tiden, mer enn den klokkesmessige tiden. De åtte årstidene folk er jo en mye brukt benevnelse på samene.

Mange mener at samer har et mer naturlig forhold til død. Begravelse er et viktig rituale for avskjed og som møtearena for slekt og venner. Det å dra på sorgbesøk blir av mange eldre samer oppfattet som en plikt. Myrhaug (2006) fremhever også dette med å ha avdøde som viktige voktere for tradisjonene. Noen plotter avdøde personer som betydningsfulle, personer som de snakker med eller ber til når de står foran vanskelige valg.

I motsetning til vårt moderne samfunn hvor det er knyttet forpliktelser til det å være vert, er det mange som sier at det tradisjonelt har vært gjesten som kommer som har ansvar for å hilse på folk, gjennomføre de innledende sosiale handlingene som å finne seg en stol ved kjøkkenbordet, ta seg en kaffekopp, si noe om været og etter hvert fremsi sitt ærend. Den som kommer trenger derfor ikke å varsle i forkant om sitt besøk. Den som er synes forberedt for eksempel ved at man koker store middagsporsjoner i tilfelle det skulle dukke opp noen. Sistnevnte punkt kan også ha sammenheng med storfamiliedimensjonen om at slektsforholdene er omfattende og anses viktige.

Presentasjon 7.

Oppdragelse:

- NÁRRIDEAHPMI
- SNOALLAT
- MYE IRONI
- MUNTLLIG FORTELLERTRADISJON
- MAN SKAL HELST IKKE SKRYTE/ROSE FOR MYE SINE BARN

Asta Balto (op.cit) skriver både om den sterke muntlige fortellertradisjonen og om dette med å herde barnet til å møte omgivelsene (nárrideapmi). Hun skriver at det normalt sett var en oppgave som var knytta til onkel og at det var viktig at mor og far ikke drev med denne herdingen fordi de skulle være de personer barnet kunne søke trøst og støtte hos dersom prosessen med nárrideapmi gikk altfor fort frem. Noen trekker frem snoallat som et fortsettelse av narrideapmi i voksen alder. Snoallat kan best oversettes til ”det å snakke i koffert”. Det oppfattes av mange som en egen avansert samtaleform hvor en vennlig ironi og antydningen er sentrale elementer.

Mange foreldre og besteforeldre mener at man ikke skal rose eller skryte for mye av sine barn i deres påhør. Det kan lett føre til at de blir selvoppatte og ”overlegne”. Mange vil oppfatte dette som noe negativt ved den samiske oppdragelsen.

Presentasjon 8:

Kommunikativt/språklig:

- OK MED INDIREKTES SVAR
- Det å lytte og ha PAUSER OK
- TAUSHET BETYR UENIGHET, IKKE SAMTYKKE?
- MANGE ORD FOR NATUR, SLEKT
- FÆRRE ORD FOR FØLELSER
- HÅNDHILSER OFTE – SLAPT/FAST

I samisk sammenheng er det vanlig å håndhilse på folk og si bues. Dette gjøres så å si hver gang man møtes. Noen påstår at det å ta hvarendre i hånden henger sammen med lestadianismens tradisjonelle måte å hilse på, nemlig å legge armen om hverandre. Andre igjen mener vel at den samiske hilsningsritualet er mye eldre enn lestadianismen og at det var Lestadius som kopierte den samiske måten. I indre Finnmark er mange også opptatt av måten håndtrykket gis på. Et slapt handtrykk oppfattes av mange som noe negativt. Særlig dersom den som hilser slapt også snur seg bort vil kunne tolkes som mangel på respekt for den som blir hilst på.

I motsetning til vår moderne verden der vi stort sett oppfatter taushet som samtykke, anses taushet og det å ha pauser som nødvendig for å tenke over ting og gjøre seg opp en mening. Det oppgis at i samisk kultur er det også ganske vanlig med en triadisk og indirekte kommunikasjon. At et svar eller et råd går via en tredjeperson, men dog at den det gjelder overhører utsagnet, gjør det mer ”ufarlig” og eventuelt mindre sårende. Dette styrker jo også selvstendighetstankegangen fordi det er opptil den enkelte selv å eventuelt ta seg ad notam. Slik sett er det jo et godt relasjonelt utgangspunkt å anse tausheten som uenighet. Det betinger jo ofte at man har godt tid for dialog og her vil nok det tradisjonelle møte sterk motstand i modernitetens krav til effektivitet. Innenfor moderne familieterapi (Andersen 2006) er dette med at man skal selv få lov til å bestemme hva man vil si og om man vil si noe. Enn videre at menneskelig forandring kommer innenfra, og ikke som en befaling fra andre.

Samfunnsforhold som er viktige for en kultur gjenspeiles med en ordrikdom. I samisk språk er det mange ord for natur og mange ord for slektsforhold. Individets plass i det kollektive landskap er viktig å fastslå allerede i presentasjonen. Det å bruke de nettverksmessige begrepene om mer fokus på knutene enn trådene i garnet handler om at den samiske kulturen ennå har fokus på aktørens rolle og status. Det å være nabo eller onkel innebærer visse forpliktelser og rettigheter. Knuten er her en metafor for aktørene. I det mer moderne samfunn fokuserer vi mer på det relasjonelle og det kommunikative mellom personene. Et spørsmål om deltagelse i en begravelse bestemmes mer ut fra hvor godt jeg kjente vedkommende. Hvorvidt det samiske språket er fattige på følelsesbegreper skal være usagt, men sammenlignet med slekts- og naturbegrepenes rikdom, så kan vi vel uttrykke en viss fattigdom.

Presentasjon 9:

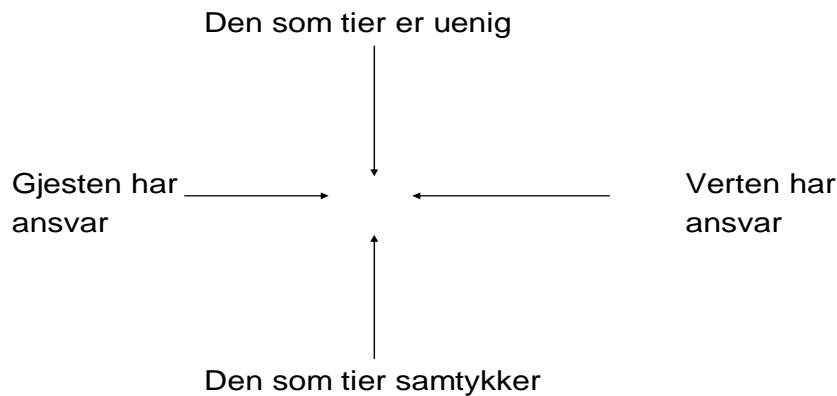
- JEG SINTER – ikke JEG BLIR SINT
- VERBALT SPRÅK
- ENNÅ FOKUS PÅ KNUTENE MER ENN TRÅDENE I GARNET
- ENTALL –TOTALL –FLERTALL
- MANGE ORD FOR MELLOMSTADIER
- MER ET BÅDE-OG PERSPEKTIV ENN ET ENTEN- ELLER PERSPEKTIV?

I motsetning til norsk språk som har mange substantiver, er samisk et verbalt språk. Når jeg sinter, så uttrykkes dette en prosessuell tilstand (forhåpenligvis forbigående) ved meg, men fremdeles er dette en del av meg og mitt ansvar. Ved å innføre sint som en egenskap ved subjektet (predikativ) skapes ofte et skille mellom subjekt og objekt. For en forsker som jobber mye med kommunikasjon og sosial konstruktivisme særlig ut fra et

minoritetsperspektiv (Tronvoll, Moe og Henriksen 2004) er dette også en interessant observasjon som langt fra er ferdig analysert.

I det samiske språket har vi mange begreper som viser mellomtilstandene, eks eget begrep for der himmel og snedekt landskap går i ett. (på engelsk whiteoff). Også gramatikalsk uttrykkes dette mellomstadiet ved også å ha total i tillegg til entall og flertall. Som tilhenger av multikulturalismen som en idelologi der man verdsetter og kjemper for det fargerike og det flerkulturelle (Jacobsen & Gressgård 2002), spør jeg meg om slike forhold kan ha betydning for et både- og perspektiv (Toverud 2002). Motsatt har vi et enten – eller perspektiv som man ofte knytter til en mer homogen og monokulturell forståelse.

Et møte mellom det samiske og det norske kan lett ende i misforståelse

Lavvomodelen ble utformet med tanke på å bruke den i mellommenneskelig virksomhet særlig knyttet til helse- og sosialt arbeid. Lavvodiagrammet som et kulturkontekstuell nettverksdiagram er således et av mange redskap for kulturmøter som lett kan oppfattes som vanskelige. I diagrammet har jeg også forsøkt å fange opp to sentrale begreper i flerkulturelle områder som Bronfenbrenners ellers utmerkede sosialøkologiske analyse mangler, nemlig kultur og etnisitet. Møtet er her det sentrale og presentasjon nr 10 skulle vise det store potensialet for at et møte mellom en eldre samisk klient og en moderne norsk sosialarbeider kan ende opp i misforståelse. I en barnevernssak kan dette få svært store konsekvenser selv om systemverdens representant har den beste mening. Det synes forholdsvis enkelt med samisketnisk beredskap når den joikende og koftekledde pasienten fra Kautokeino heter Eira og kommer på båren med lassoen over skuldra. Da kan man ved hjelp av lavvomodelen og andre kulturmøteredskaper også fange opp normer og verdier som ikke er så synlige ved hjelp av røyken fra arran. Men hva når pasienten heter Henriksen og kommer fra Alta og snakker norsk uten den samiskeaksenten?

Så noen merknader til slutt om det vanskelige definisjonsproblemet. Mange vil si at disse verdiene og normene ikke er samiske, eller kanskje rettere sagt: ikke bare samiske. Jeg er helt enig i dette. Vi snakker mer om generelle menneskelige trekk, men slike trekk handler også om samene. Jeg finner ingen grunn til ikke å viderefordre og knytte egne kommentarer til slike oppfatninger. Og blant samene finner vi også interne forskjeller. For noen vil jakten på det særegne samiske ende opp i en eksotifisering av det samiske. Noen vil kalle dette for

fordommer, men fordommer er for mange også sanne. Et større ankepunkt mot en opplisting, er faren for å oppfatte kulturen som statisk og instrumentell. Denne bekymringen deler jeg. Likeledes er det mitt håp at det ressursmessig gir prioritet at samer selv også kan gi innhold til det samiske og ikke minst på samisk. Sosialkonstruktivistisk teori handler om å bygge stadige virkeligheter gjennom ordsetting. For Maturana som en av de klassiske innefor denne forståelsen er det 3 betingelser for kunnskapsutviklingen. For det første at det er kjærlighet og omsorg nok for å la folk komme til orde. Seminarstemningen så langt synes å bekrefte dette. Dernest må det være en konstruktiv forstyrrelse. Jeg håper at mitt foredrag oppfattes som det. Og til sist må vi ha tid til å prøvesmake.

Takk for oppmerksomheten.

Litteraturreferanser:

Andersen, Tom (2006): Reflekternde samtaler; min versjon. Art. i Eliassen & Seikkula: Reflekterende prosesser i praksis. Universitetsforlaget .

Balto, Asta (1997): Sámi mánaidbajásgeassin nuppástuvvá. Ad Notam.

Bently ; G C (1987): Ethnicity and Practice. *Comparative Studies in Society and History. An International Quarterly*. Volum 29, pp 24 –50. Cambrigde University Press.

Bourdieu, P (1984): Distinction. A Social Critique of the judgement of taste. London, Routlegde & Kegan.

Bronfenbrenner, Uri (1979). *The Ecology of Human Development*. Harward University Press, Cambridge.

Henriksen, Jan E(1993): *Fra siida til samfunnsplanlegging. En betydnings- og endringsanalyse av siida og verdde som sosiale relasjoner i det samiske samfunnet*. Hovedoppgave ISA, Trondheim 1993.

Henriksen, Jan Erik (1999): På lavvotur. Om nettverkstradisjoner i det samiske samfunn. Art i Nordisk Sosialt arbeid 1/1999.

Jacobsen, Christine M & Gressgård, Randi E (2002): En kvinne er ikke bare en kvinne. Kjønnspromblematikk i et flerkulturelt samfunn. Art i Holst, C (red) *Kjønnsrettferdighet. Utfordringer for feministisk politikk*. Gyldendal Akademisk ,

Klausen, A M (1979) *Kultur – variasjon og sammenheng*. Gyldendal.

Mørhaug, Mai L (2006): Samisk tro, verdier og verdensbilde i møte med kristendommen. Kronikk i Ságat 12.9.2006.

Tronvoll, Inger M – Moe, Anne & Henriksen, Jan Erik (red): *Hjelp i kontekst . Praksis, refleksjon og forskning*. Idut Forlag 2004

Toverud, Ruth (2002): Våre helstøpte og mangfoldige selv. Et både- og perspektiv på psyke og kultur. Art.i Thorsen, K & Toverud, R (red): *Kulturpsykologi. Bevegelser i livsløp*. Universitetsforlaget . 19 sider*

Samiske namn på vegskilt på Helgeland? v/ Ole Gunnar Leirvaag (Rana Sameforening)

Bakgrunn for dette spørsmålet som eg skal ta opp i dag, er eit avisoppslag sist haust om samiske parallelnamn på innfartsvegane til Rana, som vekte ei viss oppsikt og skapte eit ordskifte i lokale media i Nord Noreg. Eg vart kontakta av aviser som ville vite nærmare om kva eg meinte med dette utspelet. I utgangspunktet gjeld dette samiske namn på dei fem innfartsåranane til Rana, som eg meiner må få det samiske parallelnamnet Raanen Tielltie. Her vil eg utvide perspektivet noko, og sjå på skilting på samisk i heile distriktet, på Helgeland og i Vasterbotten.

Eg må understreke før eg startar føredraget at eg ikkje er ekspert på emnet stadnamn. Mellom anna kan eg altfor lite om sørsamisk språk. I salen her sit også kapasitetar som har større kunnskapar om samisk historie enn eg, og som kan underbygge det eg seier, eller det motsette, seie at eg farer med lettkjøpte faglege argument. Eg er open for lærdommar frå desse. Bakgrunnen min er elles at eg jobbar som lektor ved Moheia vid. Skole, der eg underviser i norsk og historie. Eg har også vore med i kommunestyre, formannskap og ymse utval i Rana kommune.

For tida er eg leiar i Rana Sameforening, og er derfor naturlegvis interessert i å fremje samiske saker i heimkommunen min. Eg er interessert i dialogar og ordskifte om dette aktuelle emnet, skilting på samisk på Helgeland og i Vasterbotten. Det er mange kjensler rundt dette, både rasjonelle og svært irrasjonelle som kanskje hindrar skilting på samisk. Det har vi sett andre stader i Nord-Noreg, der skilt har blitt fjerna, skotne på og vandaliserte på anna vis.

Dette må likevel ikkje hindre oss i å gjere det som vi meiner er rett. Elles går ikkje verda framover. Skilting på samisk er ei symbolsak, men også mykje, mykje meir.

Det er mange sider ved stadnamn og kva dei betyr språkleg og kulturelt, og eg skal ikkje ta opp alle desse sidene her. Det er eit stort emne, og eit interessant emne. Eg vil oppmode arrangørane av dette seminaret, til å ta opp stadnamn på eit eige seminar seinare. Særleg vil eg etterlyse gransking og kunnskap rundt samiske gardsnamn.

I Noreg, sær om Nord-Troms, finst ikkje samiske normaliserte parallellstadnamn på skilt, ikkje ein gong i samiske kjerneområde som Evenes og Tysfjord, unntatt dei namna som har eit tradisjonelt samisk einenamn, ofte fornorska eller fordanska: *Sulitjelma, Tysfjord, Rana(?)*, *Salten m.fl.*

Bakgrunnen for dette ligg i historia, der det samiske har blitt sett på som mindreverdige, eller som ein uforståeleg og merkeleg kuriositet, både i dansketida før 1814, og i tida for norsk nasjonsbygging, med norsk nasjonalromantikk, fram til vår tid. I skrifter frå denne nasjonsbyggingstida, krydra med sosialdarwinisme, vart det framført nekrologar over alt som var samisk, og den samiske nasjonen skulle assimilera, ut frå ei såkalla uunngåeleg historisk utvikling. Sosialdarwinisme er trua på eller vrangførestellinga om at enkelte grupper og samfunn ligg lengre ned på rangstigen fordi dei er komne kortare i utviklinga, altså Darwin sine idear frå naturvitskapen om "the survival of the fittest" overført på det menneskelege samfunnet. Denne ideologien vart brukt for å grunngi kolonialisme under imperialismen på 1800-talet og langt opp på 1900-talet. Diktaren Kipling snakka om "The white mans burdon", at den kvite mann hadde plikt på seg til å gi erobra folk sin eigen høgare kultur. Det vart vedtatt lover og forordningar som skulle skjule det samiske i skolen og i samfunnet. Mange skolefolk meinte at skulle samane få tilgang på sivilisasjon, kunne dei ikkje bruke samisk. Sosialdarwinisme er ei lei liding, og styggedom som har ridd den vestlege sivilisasjon dei siste 120 år. . I dag dominerer vel andre argument mot samisk. Det er mange grunnar til å nekte for at verda stort sett har vore og er fleirkulturell, at ein kultur slik vi opplever han i dag er resultat av ein historisk prosess, og syntese av kulturelement. Det går trass i alt framover med små skritt. Det er først dei seinare åra at det samiske blir sett på som fullverdig eller i alle fall har fått høgare status, og at t.d. det samiske språket er godtatt som eit moderne kulturspråk på line med t.d. norsk og engelsk.

Det er vel ingen som bevisst går inn for å utrydde samane som folk no til dags. Eg kunne ha brukt mykje tid på dette. Det skal eg ikkje. Eg vil ikkje dvele meir ved ei undertrykkande fortid her, eg vil sjå framover frå no av, og peike på kva positive element for storsamfunnet som ligg i samiske stadnamn, i samisk språk, samiske kulturytringar.

Ein kan jo ikkje gjere om fortida, men ein kan skape framtida. Ein må studere fortida for å hjelpe til med skape framtida.

Eg vil heller ikkje dømme dei som er mot å bruke pengar på skilting med samiske stadnamn. Blakke kommunar tenkjer skole og omsorg, og folk har elles stort sett rett i at alle forstår jo norsk. No er det jo også slik i dag at dei fleste forstår engelsk, så kva skal vi med norsk, eigentleg? Vi som har norsk som morsmål, vel sjølvsagt norsk, for det er ein del av oss, og for at vi ønskjer å ta vare på språkbrukarane.

Språket er eit kommunikasjonsmiddel, men det har også andre funksjonar som eg skal komme tilbake til seinare her.

Kva er stadnamn og kva fortel dei?

Alle folk har namn på stader som er viktige for dei. Namna er landemerke og knytt anten til naturfenomen eller kulturfenomen, altså får vi naturnamn og kulturnamn. Stadnamna fortel kven eller kva folkegruppe som bur på ein stad, eller som har budd her i tidlegare tider: *Finnsetra, Lapptjønna, Reinfjellia, Marivollen, Finnburet, Hansfinnsetra*. Stadnamna er altså ei kjelde som fortel at det har budd samar på Helgeland frå gammalt av. Ved sidan av historiske funn og andre historiske kjelder er stadnamna dei beste kjeldene til kven som har folkesett eit område. *Stadnamna* er også identitetskapande og fortel eit menneske at det høyrer heime på ein bestemt stad, eller skapar spennande assosiasjonar til bestemte hendingar i livet eller i historia. Derfor er noko av det første ein person gjer når han eller ho slår seg ned ein stad, å døype seg eit namn på staden. Namneskikkane fortel om næringsgrunnlag: *Reinhåjen*(Leirfjord,ma.), om opphavsperson: *Klemethellaren* (Hemnes) og bestemte hendingar folk hugsar: *Lappfløttarskaret*(Rana). Namna kan også ha røter i opphavssegner ofte kombinerte med naturformasjonar, slik som *Hestmona, Dei sju systrene, Torghatten, Suliskongen, Oksskolten*(Vuaksåelkie), *Kaldvatnet, Vervatnet osb*. Lagnaden til samiske stadnamn oppetter i historia er tredelt: For det første finst dei i opprinneleg form, slik som namn på mange fjell og innsjøar i nord, også i vårt distrikt: *Vuaksåelkie*(*Okstindane*), *Tjåelmie, Gavasjavre, Blaekkie*. Desse namna finn vi i bruk i område kor samar og stort sett berre samar har vandre heilt opp til vår tid. For det andre finn vi mengder av namn med samisk bakgrunn som først vart fordanska inn til det uattkjennelege, og seinare fornorska inn til det enno meir uattkjennelege: *Kaldvatnet, Vervatnet, Sulitjelma, Aldra*(?), *Renga, Rana*(?). Det er her vi ser kven som har makt til å bestemme korleis eit namn skal vere.

For det tredje skjer det ofte eit namneskifte når nye folkegrupper eller nye næringskulturar flyttar inn ein stad, som når folk blir fastbuande bønder. Særleg i innlandet var gardane knytt til norsk eller svensk tilflytting av folk som rydda seg gardar. Men også samar som rydda seg gardar la norske namn på gardane, dels for å få dei tinglyste. Dels på grunn av status. Dette namneskiftet skjedde seint, somme stader heilt opp til vår tid. Nokre namn fortel likevel direkte om kva folkegruppe som budde på staden: *Finnsetra, Sjunkfjord, Gambogen, Finnvik, Gullholm(av guolli=fisk)*.

For å gjere dette enno meir vanskeleg er det tilfelle der eit "norsk" namn blir "forsamiska" og så att blir "fornorska". Som de ser, her er grunnlag for mykje interessant gransking og samanfattande utgreiingar.

Ein liten parantes i samband med fornorsking: Eit negativt høgdepunkt i denne politikken var jordlova og jordsalsreglementet for Finnmark av 1902. Der vart det sett forbod mot sal av jord i amtet til andre enn norsktalande. Formelt galdt dette heilt til 1965. Ikkje så rart at opprinnelege samiske gards- og stadnamn vart til norske namn.

Samisk språk. Det samiske språket som har levd og framleis lever i dette distriktet sør for Saltfjellet, er sørsamisk, med dialektforskjellar. I dag er dette språket stort sett brukt i reindriftsmiljøet, blant eldre, blant folk som har lært språket i større eller mindre grad heime, og blant idealistar, men det blir gitt opplæring på og i sørsamisk fleire stader på Helgeland. Det er sørsamiske sendingar i NRK, og det kjem ut skjønnlitteratur på sørsamisk. Eit par blad trykkjer artiklar på dette språket. Det er stor interesse for å lære sørsamisk der det blir sett i gong kurs. Språket er kommunikasjonsmiddel, men det er også kulturberar, som t.d. å fortelje om arbeidsprosessar og overføre materielle og munnlege tradisjonar på ulike måtar. Biletleg talt blir språk ei *bru* over historiske epokar. Det fortel om fortida, og kan gi oss svar på mange stadnamngåter og korleis folk har levd i tidlegare tider. Riv vi denne brua, blir det lett eit "juv" i historia. I dag er sørsamisk på Unesco si liste over truga språk. Kan vi då redde språk som held på å forsvinne? Er det noko poeng i det? Eg meiner sjølv sagt svaret er ja på begge desse to retoriske spørsmåla. Eg meiner at språkdød gjer samfunnet vårt fattigare, og forståinga for notida blir mindre. Det gjeld samiske ord, og det gjeld språket som heilskap. Men for å berge språket må alle vere aktive, både folk og styresmakter.

Språk er identitetsskapar, og sjølv om ikkje folk kan bruke sørsamisk eller for den del norsk, knyter det folk saman og gjer folk trygge på bakgrunnen sin. Vi ser dette også ute i verda. I USA har det vore trendy ei tid å vise til indianske røter ved å kunne noko frå stammespråket sitt. Enno er det folk i USA som stolt kan sitere noko på norsk, sjølv om det er år og dag sidan slekta har budd i Noreg. I dag blir det skilta på fransk og bretonsk i Bretagne. Dette var ei røymsle eg gjorde sjølv på ferietur i Frankrike i 2003. Besøk fotballklubben Celtic i Glaskow i Skottland! Ei vandring i Dublin eller i Castlebar vekker undring om fortid, notid og kultur hos dei som er intersessert i slikt. Det er underleg med språkytringar, også stadnamn. Det viser røter, konkrete røter. Som diktaren Uppdal skriv: ” Ei slekt som veks upp i etteraping etter framande, blir rotlaus i si eiga jord og knapt levefør”. Og det er så sant som det er sagt.

Samisk historie i vårt område. Vi har belegg for at det har budd samar på Helgeland i lang tid, kanskje var samane urfolket her. Vi har arkeologiske funn frå århundra etter vår tidsrekning starta. Vi har beretningar frå Snorre, vi har opplysningar i jordebøker frå seinmiddelalderen og frå 1500- og 1600-talet, både aust og vest for grensa, som fortel om samar. Hos Petter Dass, i **Nordlands Trompet**, har han eit kapittel om møtet han har med samane. Dette er detaljert. Då Thomas von Westen starta kristninga av samane først på 1700-talet, starta han her i Rana. Det gjorde han fordi det var konsentrert samisk busetnad i dette området. Han har også skrive detaljerte rapportar om emnet. Det er ikkje rart at det er utanfor Mo kyrkje at vi finn ein statue av Thomas von Westen, samane sin apostel. Presten Stockfleth starta sameskole i Rana, og har gode dagboksnotat frå den tida han virka her tidleg på 1800-talet. I **Ranens Beskrivelse**, hos Heltzen finner vi samane. I folketeljingar kjem det fram at ein stor del av folket på Helgeland var samar, og i etterlatne skrifter etter høvdingen Ole Tobias Olsen i Rana kjem det fram at han har hatt ein utstrekt kontakt med samane. Hos nessekongar langs kysten og i innlandet vart det kjøpt samiske varer som vilt og reinprodukt, og i grensehandelen over ei fiktiv grense mellom Noreg og Sverige gjekk det raider med samiske produkt. Som elles i samfunnet er samane på Helgeland blitt assimilerte inn i det norske storsamfunnet på ymse vis, men framleis har vi mange restar av den gamle samekulturen. Både direkte, gjennom at samiske familiar enno driv ei livskraftig reindrift, og indirekte ved at nedarva samisk kunnskap om bruk av naturen blir brukt i utmarksnæringar, i matstell, i husflid. I dei norske dialektane på Helgeland og i dei svenske i Vasterbotten(?) er det ord og syntaktiske lån frå samisk. Her vil eg nemne ord som *rev* av samisk *rieban*, *ein*

sarv av samisk *sarvis=reinbukk, førstelekk* i ordet ***boknafisk***, og syntaksen i spørjesetningar: *Ka du sei?* Kanskje veit folk kva ein ***galkasasaddj*** er?

Ein har også funne merke i tre og steinrøyser som viser til samisk busetting og levesett.

Kva er hensikten med samiske stadnamn på skilt?

Då eg tok opp denne saka, vart dette ironisert over og latterleggjort. Dette er ei forsvarsmekanisme og ein hersketeknikk som eg berre må finne meg i. Men det inspirerer også til å gå vidare. Eg meiner at både historia og samtida dokumenterer at vi har levd i eit fleirkulturelt samfunn her i distriktet. Dette har vore og er ei styrke for oss, i og med at folk har hatt fleire kulturelle bein å stå på. Dette perspektivet bør komme fram gjennom skilting, og gjennom parallell satsing på samiske næringar, reindrift, husflid, kultur, turisme og samiske nisjeprodukt elles. Det sørsamiske språket bør styrkast gjennom skolen og ved at folk får sjå det i bruk på kommunale skilt. No i første omgang bør kommunane merke innfartsårane med samiske parallelnamn og ved at skolar og ein del andre institusjonar blir skilta med sørsamisk språk. Ute i Europa er satsing på gammal fleirkulturell situasjon komme i skotet, som eg alt har sagt noko om. Eg vil atter ein gong nemne Irland, Bretagne i Frankrike, og i tillegg Wales i Storbritannia og Galicia og Catalonia i Spania. Her blir den gamle kulturen trekt fram i media, i skilting, i festivalar og i reklamen for området eller landet. Det er spennande for turistar å sjå og undre seg over kva ein stad eller eit distrikt har å by på av kulturell historie. Italiendarar og tyskarar eg har komme i prat med spør om kor samane er i Nord-Noreg. Eg svarar: ”her”, og dei spør om kvifor ikkje dette er markert. Mange av dei som reiser omkring er kulturturistar og skilting på samisk kan få desse turistane til å stoppe, og har kommunane samiske produkt å tilby, kan dette vere med på å få aktivitet i gang. I Rana har vi ein bedrift, ARV, som just tar utgangspunkt i samiske mattradisjonar. Tarna Vilt er eit anna døme. Her gjeld det å vere kreative. Vi snakkar mykje om toleranse i våre dagar. Kunnskapar om samisk historie, og om korleis samane har bidratt til å skape ein rik kultur, kan også vere med på gjere om noko av den uretten som samane har vore utsett for gjennom historia, og styrke identiteten til folk. Det finst knapt ein monokulturell stad i verda, og i vår tid flyttar folk ikring over større område og tar og gir av kulturelement. Dette har vore det normale her hos oss fra gammalt av

Vi skal vise denne normaliteten ved å skilte på sørsamisk på Helgeland og i Vasterbotten. På sikt vil dette skape toleranse og auke innsikt og vørnad for både eigen og andre sin kultur.

Ole-Gunnar Leirvaag.

Deltakerliste

INNLEDERE/ORDSTYRERE/PANEL

1. Asgeir Almås Hattfjelldal kommune
2. Harald Balto Sijti Jarng
3. Dag Arild Berg Høgskolen i Nesna
4. Anna Brunned Tärna Vilt
5. Sigbjørn Dunfjeld
6. Berit Oskal Eira Statssekretær, AID
7. Jan Erik Henrikssen Høgskolen i Finnmark
8. Jarle Jonassen Sametinget
9. Ragnhild Sparrok Larsen
10. Ole Gunnar Leirvaag Rana Sameforening
11. John Anders Lifjell Artic Rein og Vilt
12. Britt Aune Olsen Grane Kommune
13. Anne Severinsen
14. Kjell Øksendal
15. Lisa Dunfjeld Aagård

DELTAKERE

16. Bjørn Alenius Rakko
17. Charlotta Berglund Gaske-Nørjjen Saemienskovle
18. Anne Berit Bientie
19. Toamma Bientie
20. Stein Bjørgen
21. Nils Boman
22. May Anne Brand Vefsn Kommune
23. Tove Brustad Gaske-Nørjjen Saemienskovle
24. Hege Dalen
25. Rita Eliassen

26.	Hans Wiggo Erdal	Vefsn Kommune
27.	Gunnhild Granefjell	Sijti Jarnge
28.	Laila Granefjell	
29.	Bjørnar Hansen	
30.	Britt Hansen	
31.	Jans Heinerud	Västerbottens museum
32.	Susanne Idivouma	DAUM
33.	Inger Israelsson	Rakko
34.	Per Martin Israelsson	Sametinget Sverige
35.	Sara Israelsson	Infonuorra Nordland
36.	Jorunn Jernsletten	UiTø
37.	Kevin Johansen	Fylkesmannen i Nordland
38.	Marius Jøsevold	Høgskolen i Nesna
39.	Martin Kamal	
40.	Betty Kappfjell	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
41.	Eli Kappfjell	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
42.	Harry Kappfjell	
43.	John Kappfjell	Gærjah Sijti Jarngeste
44.	Marit Kappfjell	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
45.	Tom Kappfjell	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
46.	Ørnulf Kibsgaard	Fylkesmannen i Nordland
47.	Ansgar Kleven	Helgeland Museum
48.	Unni Krutådal	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
49.	Roy Arne Kvittfjell	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
50.	Tor Enok Larsen	Sijti Jarnge
51.	Ingeborg Lervik	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
52.	Elsa Lifjell	
53.	Thomas Lindblad	
54.	Anita Lindmark	Länsbiblioteket i Västerbotten
55.	Jostein Lorås	Høgskolen i Nesna
56.	Kjell Åke Lundstrøm	Sijti Jarnge
57.	Filip Mikkelsen	Arran
58.	Kjell Nicolaisen	

59.	Agnar Nielsen	Hemnes Samiske Forening
60.	Martha Pramli	
61.	Else Rustad	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
62.	Peter Sarri	Västerbottens landsting
63.	Aina Daneborg Stenfjell	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
64.	Johan Strømgren	Nordisk Samisk Institutt
65.	Jan Roger Strømsmo	Saemen Sijte
66.	Sigrid Stångberg	
67.	Jan Sundseth	
68.	Eli Svingeseth	
69.	Alf Tjøønna	Sijti Jarngge
70.	Catarina Utsi	Sijti Jarngge
71.	Nils Arvid Westerfjell	
72.	Petra Wognild	Gærah Sijti Jarngeste
73.	Peter Östergren	Gaske-Nøørjen Saemienskovle
74.	Sonja Aasen	Sijti Jarngge

Fredrikke – Organ for FoU-publikasjoner – Høgskolen i Nesna

Fredrikke er en skriftserie for mindre omfangsrige rapporter, artikler o.a som produseres blant personalet ved Høgskolen i Nesna. Skriftserien er også åpen for arbeider fra høgskolens øvingslærere og studenter.

Hovedmålet for skriftserien er ekstern publisering av Høgskolen i Nesnas FoU-virksomhet. Høgskolen har ikke redaksjonelt ansvar for det faglige innholdet.

Redaksjon

Hovedbibliotekar

Trykk

Høgskolen i Nesna

Omslag

Grafisk design: Agnieszka B. Jarvoll

Trykk: Offset Nord, Bodø

Opplag

Etter behov

Adresse

Høgskolen i Nesna

8701 NESNA

Tlf.: 75 05 78 00 (sentralbord)

Fax: 75 05 79 00

E-postmottak: ninfo@hinesna.no

Oversikt utgivelser Fredrikke

Hefter kan bestilles hos Høgskolen i Nesna, 8700 Nesna, telefon 75 05 78 00

Nr.	Tittel/forfatter/utgitt	Pris
<u>2007/8</u>	Hva viser småbarnsforskningen om barns sosiale utvikling i tidlige leveår? : en kritisk gjennomgang av psykoanalytiske, læringspsykologiske og tilknytningsteoretiske forklaringer / Oddbjørn Knutsen	55,-
<u>2007/7</u>	Lese og skrive og regne er gøy... : arbeid med begynneropplæring i lærerutdanningene ved Høgskolen i Nesna 2003-2007 / Anne-Lise Wie (red.)	160,-
<u>2007/6</u>	Dannelsesperspektivet i lese- og skriveopplæringen og ansvarsfordeling som grunnlag for videre utviklingsperspektiver / Elsa Løfsnæs	220,-
<u>2007/5</u>	Language learning - additional learning - learning environment - teachers's role : classroom studies in Czech Republic and Poland / Harald Nilsen	70,-
<u>2007/4</u>	På den åttende dag : en reise i en lærers erfaringer / Harald Nilsen	35,-
<u>2007/3</u>	The School Reform – 2006: Knowledge Promotion : a critical view Den norske skolereformen – 2006: Kunnskapsløftet : et kritisk blikk / Harald Nilsen	30,-
<u>2007/2</u>	Holocaust : rapport fra et dramaforløp med utgangspunkt i Joshua Sobols' skuespill "Ghetto" / Tor Helge Allern	200,-
<u>2007/1</u>	Curriculumtenkning innen TIMSS : metodeutvikling	120,-
<u>2006/11</u>	Forskjellighet og likeverdighet : en dekonstruktiv lesning av kunnskap og utdanning i den fådelte skolen / Anita Berg-Olsen	50,-
<u>2006/10</u>	Små skoler i små samfunn : å studere utdanning og læring i kontekst / Anita Berg-Olsen	50,-
<u>2006/9</u>	Bruk av Moodle som læringsystem og et sosialt samspill mellom studenter / Tom Erik Nordfonn Holteng og Laila Matberg	40,-
<u>2006/8</u>	Veiledning av nyutdannede lærere på Helgeland : nyutdannede lærere – halvfabrikata eller ferdigvare? / Knut Knutsen	100,-
<u>2006/7</u>	Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 26.-27.januar 2006 / Knut Berntsen (red.)	60,-
<u>2006/6</u>	Psykologisk subdeprivasjon hos barn i tidlige leveår og konsekvenser for den semantiske og fonologiske språkutviklingen / Oddbjørn Knutsen	50,-
<u>2006/5</u>	Phonetics : A Practical Course (cd-rom) / Patrick Murphy	100,-
<u>2006/4</u>	Barn og unges digitale hverdag : lærere og lærerstudenter diskuterer overgrepssproblematikk i digitale medier / Per Arne Godejord (red.)	250,-
<u>2006/3</u>	News og BitTorrent som verktøy for formidling av overgrepsmateriale : studentrapporter fra Prosjekt Gå inn i din tid, 1.år bachelor informatikk, HiNe / Per Arne Godejord (red.)	40,-
<u>2006/2</u>	Learning Management System og foreleserens opplevelse av jobbytelse / Laila Johansen Matberg og Tom Erik Nordfonn Holteng	50,-
<u>2006/1</u>	Samspillets betydning for den semantiske og fonologiske språkutviklingen i tidlige leveår / Oddbjørn Knutsen	70,-
<u>2005/11</u>	IKT-basert norskundervisning i utlandet / Ove Bergersen (red.)	85,-
<u>2005/10</u>	Drama Nettverk : rapport fra samling på Nesna 20. – 23. oktober 2004 / Anne Meek m.fl. (red.)	95,-
<u>2005/9</u>	Slik vi ser det : hva synes studenter om sin egen IKT-kompetanse etter avsluttet allmennlærerutdanning? / Laila J. Matberg og Per Arne Godejord (red.)	35,-
<u>2005/8</u>	Praksiskvalitet i allmennlærerutdanningen : en studie av adopsjonspraksis ved Høgskolen i Nesna / Kåre Johnsen	90,-

<u>2005/7</u>	Argumenter for og erfaringer med fysisk aktivitet i skolen hver dag : en analyse av et utvalg relevant litteratur og prosjekter i og utenfor Nordland / Vidar Hammer Brattli og Kolbjørn Hansen	55,-
<u>2005/6</u>	Praksisorientert lærerutdanning : presentasjon og evaluering av Dalu 2003 (rapport 1 og 2) / Hallstein Hegerholm	145,-
<u>2005/5</u>	Kjønnsrelatert mobbing i skolen : utfordringer for lærerprofesjonen / Arna Meisfjord	30,-
<u>2005/4</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet (2.utg) / Patrick Murphy	45,-
<u>2005/3</u>	Om styrking av samisk språk og identitet med vekt på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 27.-28.januar 2005 / Knut Berntsen (red.)	60,-
<u>2005/2</u>	Norsk som minoritetsspråk – i historisk- og læringsperspektiv / Harald Nilsen (red.)	75,-
<u>2005/1</u>	Mobbing i skolen : årsaker, forekomst og tiltak / Oddbjørn Knutsen	55,-
<u>2004/13</u>	IKT skaper både variasjon og læring / Per Arne Godejord	30,-
<u>2004/12</u>	Deltids allmennlærerutdanning : opplæringsboka som verktøy i praksisfeltet / Patrick Murphy	45,-
<u>2004/11</u>	www.fruktkurven.no : systemering och utveckling av ett webbaserat abbonemang system / Peter Östbergh	90,-
<u>2004/10</u>	Utvikling av studentenes reflekterte og praksisrelaterte læring / Elsa Løfsnæs	90,-
<u>2004/9</u>	Utvärdering av IT och lärkulturer : ett samarbetsprojekt mellan Umeå Universitet och Høgskolen i Nesna / Peter Östbergh, Laila Johansen og Peter Bergström	85,-
<u>2004/8</u>	Med sparsomme midler og uklare odds : oppfølgingstilbud for nyutdanna lærere / Harald Nilsen og Knut Knutsen	100,-
<u>2004/7</u>	Prosessen bak det å ta i bruk mappe som pedagogikk og vurderingsform / Tom Erik N. Holteng og Hallstein Hegerholm	60,-
<u>2004/6</u>	Utdanning og forskning innenfor samiske miljø på Helgeland og Västerbotten : rapport fra seminar i Hattfjelldal 22. – 23.januar 2004 / Knut Berntsen (red.)	70,-
<u>2004/5</u>	Behov for kompetanseheving innenfor reiselivsnæringa på Helgeland / Knut Berntsen og Ole Johan Ulriksen	35,-
<u>2004/4</u>	Evaluering av databasert undervisning av 3Bi ved Sandnessjøen videregående skole / Johannes Tveita	20,-
<u>2004/3</u>	Skolens verdigrunnlag i et rawlsiansk perspektiv / Ole Henrik Borchgrevink Hansen	25,-
<u>2004/2</u>	Multiplikasjon i småskole og på mellomtrinnet / Bente Solbakken (red.)	45,-
<u>2004/1</u>	Humanistisk eklektisme i spesialpedagogisk rådgivning / Oddbjørn Knutsen	45,-
<u>2003/9</u>	RedBull NonStop 2002 : utveckling av et web-baserat resultatrapporteringsystem för en 24 timmars mountainbike tävling / Peter Östbergh	50,-
<u>2003/8</u>	"Kan du tenke deg å jobbe for Høgskolen i Bodø" : om Høgskolen i Nesnas etablering av informatikkutdanning i Mo i Rana / Geir Borkvik	25,-
<u>2003/7</u>	Lærerutdannere i praksisfeltet : hospitering i barnehage og grunnskole / Oddbjørn Knutsen (red.)	55,-
<u>2003/6</u>	Teori og praksis i lærerutdanning / Hallstein Hegerholm	50,-

<u>2003/5</u>	Nye perspektiver på undervisning og læring : nødvendige forskende aksjoner med mål om bidrag av utvidet innhold i lærerutdanningen / Jan Birger Johansen	30,-
<u>2003/4</u>	"Se tennene!" : barnetegning – en skatt og et slags spor / Nina Scott Frisch	35,-
<u>2003/3</u>	Responsgrupper : en studie av elevrespons og gruppekultur - norsk i 10.klasse våren 2003 Korgen sentralskole / Harald Nilsen	80,-
<u>2003/2</u>	Informasjonskompetanse i dokumentasjonsvitenskapelig perspektiv / Ingvill Dahl	40,-
<u>2003/1</u>	"Det handler om å lykkes i å omgås andre" : evalueringsrapport fra et utviklingsprosjekt om atferdsvansker, pedagogisk ledelse og sosial kompetanse i barnehager og skoler i Rana, Hemnes og Nesna kommuner i perioden 1999-2002 / Per Amundsen	80,-
<u>2002/1</u>	Augustins rolle i Albert Camus' Pesten / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/6</u>	Etniske minoritetsrettigheter og det liberale nøytralitetsidealet / Ole Henrik Hansen	35,-
<u>2001/4</u>	Evaluering av prosjekt "Skolen som grendesentrum" / Anita Berg-Olsen og Oddbjørn Knutsen	70,-
<u>2001/3</u>	Fra Akropolis til Epidaurus / Tor-Helge Allern	40,-
<u>2001/2</u>	Hvordan organisere læreprosessen i høyere utdanning? / Erik Bratland	45,-
<u>2001/1</u>	Mjøs-utvalget og Høgskolen i Nesna : perspektiver og strategiske veivalg / Erik Bratland	30,-
<u>2000/11</u>	Implementering av LU98 / Knut Knutsen	120,-
<u>2000/9</u>	Moralsk ansvar, usikkerhet og fremtidige generasjoner / Kristian Skagen Ekeli	40,-
<u>2000/8</u>	Er dagens utdanningsforskning basert på behavioristisk tenkning? : drøfting av TIMSS' læreplanmodell fra et matematikdidaktisk synspunkt / Eli Haug	90,-
<u>2000/7</u>	Sosiale bevegelser og modernisering : den kommunikative utfordring / Erik Bratland	50,-
<u>2000/6</u>	Fådeltskolen - "Mål og Mé" / Erling Gården og Gude Mathisen	60,-
<u>2000/4</u>	Bidrar media til en ironisk pseudo-offentlighet eller til en revitalisering av offentligheten? / Erik Bratland	40,-
<u>2000/3</u>	FoU-virksomheten ved Høgskolen i Nesna : årsmelding 1998 / Hanne Davidsen, Tor Dybo og Tom Klepaker	35,-
<u>2000/2</u>	Maleren Hans Johan Fredrik Berg / Ann Falahat og Svein Laumann	150,-
<u>2000/1</u>	TIMSS-undersøkelsen i et likestillingsperspektiv : refleksjoner rundt dagens utdanningssektor og visjoner om fremtiden / Eli Haug.	30,-
<u>1999/2</u>	Kjønn og interesse for IT i videregående skole / Geir Borkvik og Bjørn Holstad	20,-
<u>1999/1</u>	Fortellingens mange muligheter : fortellingsdidaktikk med analyseeksempel / Inga Marie Haddal Holten og Helge Ridderstrøm.	70,-